tified. The cemetery was located on a hill which had been mostly levelled during the urbanisation process, with the top of the hill pushed down the slope. The graves were encountered immediately below the pavement (Figs. 2, 3). The urbanisation of the local area had also severely disturbed the graves. The deceased were buried with their heads to the SW, W, and NW, and the bodies were placed in wooden coffins which have not survived to the present day. Three graves contained grave goods: 3 small crosses and a button (Fig. 4). The graves were dated to the 18th century. A cultural layer spanning the late 16th–18th centuries, 20–85 cm thick, was found on the slope of the former hill.

Mindaugas Mačiulis

Senkapis Vilniuje, Aguonų gatvėje 8, 10

2023 m. rugpjūčio–lapkričio mėnesiais Vilniuje, Aguonų g. 8, sklypo PR, ir Aguonų g. 10, sklypo R, dalyse, atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai. Tyrimai atlikti tose sklypų dalyse, kur anksčiau archeologiniai tyrimai nevykdyti. 2006–2007 m. tuometinio Aguonų g. 10 sklypo (dabartinis adresas – Šaltinių g. 26) PR dalyje atlikti didelės apimties ir itin rezultatyvūs archeologiniai tyrimai (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 178–179; *ATL 2007 metais*, 2008, p. 209–212) (R. Žukovskis, R. Butrimaitė). Anuomet nustatyta, jog vietoj buvusios supustyto smėlio kalvos XV–XVI a. būta iki tol nežinomo senkapio. Per du tyrimų sezonus ištirtas 630 m² plotas, jame palaidoti ne mažiau kaip 338 asmenys. Pagal 2006 m. kapuose aptiktus negausius radinius senkapis datuotas XV–XVI a. 2007 m. tyrimai tęsti senkapio PR dalyje. Čia kapai rasti giliai (2–2,5 m gylyje nuo anuometinio paviršiaus), mirusieji palaidoti keliais lygiais (grupiniai kapai). Nustatyta, jog čia buvęs senkapio pakraštys, o rastuose grupiniuose kapuose anuomet galėjo būti palaidotos maro ar kitų epidemijų aukos.

2016 m. Aguonų g. 8, 10 sklypuose atlikti papildomi žvalgomieji tyrimai (*LIIR*, f. 1, b. 4655) (R. Žukovskis). Kastos 4 perkasos 2x5 m (40 m²). Fiksuotas 0,6–2,1 m storio XX a. statybų metu susiformavęs piltinis gruntas. Po juo rastas įžemis – smėlis arba žvyras. Kapų nerasta. 2017 m. abiejuose sklypuose vykdyti labai didelės apimties žvalgymai (*LIIR*, f. 1, b. 9775) (K. Barodičienė). Išžvalgytas apie 8430 m² plotas. Žemės kasimo darbai vykdyti iki 5–6 m gylio. Įžemis pasiektas 1–4 m gyliuose. Virš įžemio rastas XX a. II pusės–XXI a. pradžios piltinis gruntas.

2023 m. Aguonų g. 8, sklypo P dalyje, pradėjus žvalgymus, žvalgytas 30 m² plotas 1 iki įžemio. Plote 1, buvusiame perkastame įžemyje, atsidengus pavieniams žmonių kaulams tyrimai sustabdyti ir inicijuoti Aguonų g. 8 likusios P ir PR sklypo dalių tyrimai. Čia rankiniu būdu iki įžemio ištirtos dvi 100 m² ir 190 m² perkasos 1 ir 2 su griautiniais žmonių kapais. Iš viso ištirtas 290 m² plotas. Aguonų g. 10 likusioje neišžvalgytoje R dalyje žvalgytas apie 959 m² plotas 2 iki projektinio 5–6,5 m gylio. Iš viso archeologinių tyrimų metu ištirtas apie 1280 m² plotas (1 pav.). Nustatyta, jog dabartinio sklypo Aguonų g. 8 PR dalyje rasta neabejotinai to paties, dar 2006 ir 2007 m. gretimame sklype Aguonų g. 10 (dabartiniu adresu – Šaltinių g. 26) tyrinėto senkapio dalis. Čia senkapiui įrengti pasirinktas smėlingos kalvos ar kopos šlaitas, žemėjantis PV–ŠR, PR–ŠV kryptimis. Abiejose tirtose perkasose vos 20–60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus XX a. vidurio–XXI a. perkasimų nesuardytose vietose rastas 25–65 cm storio supustytas eolinis smėlis. Perkasose jis išli-

1 pav. Tyrimų vietų situacijos planas: 1 – sklypo riba; 2 – 2006 m. R. Žukovskio tyrimai; 3 – 2007 m. R. Žukovskio tyrimai; 4 – 2015 m. V. Muralio tyrimai; 5 – 2016 m. R. Žukovskio tyrimai; 6 – 2017 m. V. Muralio tyrimai; 7 – 2017 m. K. Barodičienės tyrimai; 8 – 2023 m. M. Mačiulio tyrimai (žvalgymai); 9 – 2023 m. M. Mačiulio tyrimai (detalieji tyrimai); 10 – XV–XVI a. senkapio teritorija apibrėžta remiantis faktine archeologine informacija; 11 – Vilniaus senamiesčio teritorija; 12 – Vilniaus Naujamiesčio teritorija. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – plot boundary; 2 – area explored by R. Žukovskis in 2006; 3 – area explored by R. Žukovskis in 2007; 4 – area explored by V. Muralis in 2015; 5 – area explored by R. Žukovskis in 2016; 6 – area explored by V. Muralis in 2017; 7 – area explored by K. Barodičienė in 2017; 8 – area surveyed by M. Mačiulis in 2023; 9 – detailed excavation by M. Mačiulis in 2023; 10 – 15th- and 16th-century cemetery as defined by archaeological evidence; 11 – Vilnius Old Town boundary; 12 – Vilnius Naujamiestis district boundary.

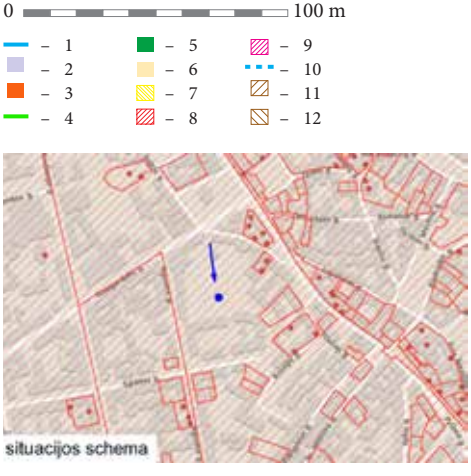

2 pav. Perkasos 1 V dalis detaliųjų tyrimų metu iš ŠR. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 2. W part of trench 1 during the detailed excavation, viewed from the NE.

3 pav. Perkasoje 1 atidengtas XV a. I pusės kapas 7 su įkapėmis iš ŠV. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 3. Grave 7 with grave goods in trench 1, first half of the 15th century, viewed from the NW.

kęs ir susiformavęs nevienodo storio. Eolinio smėlio paviršiuje rasta pavienių radinių: XVI–XVII a. buitinės keramikos šukelių, XVI a. pabaigos–XVII a. pradžios plokštinių koklių fragmentėlių, pavienių, labai sudilusių LDK Jono Kazimiero šilingų monetų ir pavienių gyvulių kaulų (daugiausia – galvijų ragų). Vėliau, preparuojant sluoksnį, radinių nebepasitaikė. Tai nėra eolinio smėlio susiformavimo laikmetį apibrėžiantys radiniai. Smėlio paviršiuje jie pateko atsitiktinai. Eoliniame smėlyje, įvairiuose gyliuose, rasta žmonių kapų ir pavienių žmonių kaulų iš suardytų kapų. Tose perkasų vietose, kur eolinio smėlio storymė buvusi plonesnė, kapai, perkasant supustytą eolinį smėlį, įkasti į įžemį. Tad visas tyrimų metu rastas laidojimo intervalas apima apie 55–60 cm storymę tiek eoliniame smėlyje, tiek į įžemį įgilintus kapus. Dėl tiriamos grunto struktūros ne visais atvejais smėlyje išsiskyrė ar buvo matyti kapų duobės ar buvusių karstų kontūrai. Kaulai buvo randami eoliniame smėlyje. Aiškesnės kapų duobės pastebėtos pasiekus įžemį arba tose perkasų dalyse, kur laidota ne taip tankiai, t. y. sklypo PR–R pakraštyje.

Abiejose perkasose rasti griautiniai žmonių kapai 1–46 (2 pav.). Juose aptikti 54 skeletai, iš jų 16 vyrų, 14 moterų, 16 vaikų ir 8 nenustatytos lyties asmenys. Dalis skeletų išlikę gerai, dalis suardyta įvairių statybų metu ar vietoje įkasant vėlyvesnius kapus. Vėliau, atlikus rastų

kaulų antropologinius tyrimus, iš detaliųjų tyrimų metu rastos kaulų sąvartos 1 papildomai identifikuoti suardyti kapai 47 (I), 48 (I, II). Iš detaliųjų tyrimų ir žvalgymų metu surinktų pavienių žmonių kaulų, nustatyti dar 38 individų kaulai, iš jų 18 buvo nustatyta lytis ir amžius. 30 žmonių kaulų rasta Aguonų g. 8 sklype, 8 – vykdant žvalgymus, Aguonų g. 10 sklypo R dalyje. Susumavus tiek nesuardytuose, tiek suardytuose kapuose rastų palaikų skaičių, detaliųjų tyrimų vietoje mažiausiai palaidoti 87 asmenys. O iš viso 2023 tyrimų metu rasta čia palaidotų 95 asmenų kaulų: iš viso – 29 vyrų, 21 moters, 19 vaikų, likę 26 – nenustatytos lyties asmenys. Daugiausia kapuose laidoti vaikai, jauni ir vidutinio amžiaus žmonės. Palaidotų vyrų amžius vyrauja tarp 17–40 metų, tik kape 17 skeleto I amžius viršijo 40 metų ribą. Daugelio moterų amžius taip pat neviršija 50 metų, tik kapuose 1 (skeletas II) ir kapuose 11, 35 palaidotos daugiau nei 50 metų amžiaus moterys. Smurtinių mirties pėdsakų neidentifikuota. Tačiau daugeliu atvejų ant mirusiųjų kaulų rasta įvairių kaulų patologijų pėdsakų (daugiausia – periostito ir įvairių kaulų uždegimų, pavieniais atvejais – sugijusių kaulų lūžių pėdsakų).

Tik 5 kapuose (7, 35, 42, 45, 46) prie mirusiųjų skeletų buvo rastos negausios įkapės. Kapuose 35, 42, 45 buvo po vieną žiedą ar sagutę. Pagal, kapų 7, 46 gausesnes įkapes (kape 7 rastą Vytauto valdymo laikų denarą (1392–1430 m.), peiliuką, diržo sagtelę, taip pat kape 46 (I) rastą Žygimanto Augusto 1570 m. dvidenarį, grandelę ir sagutes, nustatyta, jog šioje senkapio dalyje laidota XV–XVI a. (3–5 pav.). Vietoje galėjo būti laidojama ir gerokai ilgiau, galbūt net iki XVII a. II pusės. Apie tai bylotų eolinio smėlio viršuje ir kapo 1 aplinkoje rastos pavienės, smarkiai sudilusios DLK Jono Kazimiero šilingų monetos, čia patekusios iš buvusių kapų. Mirusieji laidoti aukštielninki, įvairiomis kryptimis, ištiestomis kojomis. Tik kapo 1 skeletas I paguldytas ant kairės pusės. 43 kapų skeletai su didesne ar mažesne paklaida laidoti galvomis PV, 4 – ŠV, 4 – V, 2 – P, 1 – ŠR kryp-

4 pav. Kapo 7 inventorius: 1, 2 – peilių liekanos; 3 – geležinė grandis, 4, 5 – diržo sagtis, 6 – Vytauto denaras. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 4. Items found in grave 7: 1, 2 – fragments of knives; 3 – iron chain link; 4, 5 – belt buckles; 6 – a denar of Vytautas the Great.

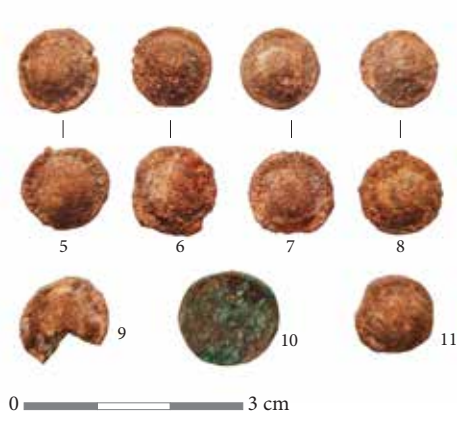

5 pav. Kapo 46 (I skeleto) inventorius: 1–9, 11 – sagutės; 10 – Žygimanto Augusto 1570 m. dvidenaris. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 5. Items found in in grave 46 (I skeleton): 1–9, 11 – buttons; 10 – a 2-denar coin of Sigismung II Augustus, minted in 1570.

6 pav. Žvalgomas plotas 2 iš ŠV. M. Mačiulio nuotr.
Fig. 6. Survey area 2, viewed from the NW.

timis. Dalis kapų laidoti eilėse, orientuotose PR–ŠV kryptimis, tarp kapų paliekant 0,6–1,5 m pločio neužlaidotus tarpus. Tokių eilių tyrimų metu identifikuotos bent keturios. Tačiau dalis kapų perkasose rasti pavieniai, nesudarantys jokių eilių su kitais kapais.

Kapuose daugiausia laidota po vieną asmenį, tačiau kapai įkasti skirtinguose gyliuose. Daugeliu atvejų vietoje įkasant vėlyvesnius kapus suardyti ar iš dalies nukasti buvę ankstyvesni kapai. Tai patvirtina faktą, jog šioje senkapio dalyje buvo laidota ne vienu metu, o laidosenos procesas trukęs ilgą laiką. Kapai, kuriuose rasta po du ir daugiau kapų, laikomi grupiniais. Tokie rasti 6 kapai. Juose rasta 14 asmenų, jie palaidoti daugiausia vienas šalia kito, nesuardant greta esančio kapo skeleto. Tai yra labai įdomu ir rodo, jog grupiniuose kapuose laidota greičiausiai vienu metu. Galbūt per kurią nors iš epidemijų tai fiksuota senkapio P–PR dalyje, vykdant ankstesnius tyrimus.

Tyrimų metu šalia 28 skeletų rasta medinių, sutrūnijusių karstų liekanų fragmentų. Šalia kitų mirusiųjų karstų pėdsakų ar karsto vinių neaptikta. Manytina, kad tai, jog karstai ir karsto vinys tokios prastos, lėmė žvyringi gruntai arba galbūt iš tiesų dalis mirusiųjų laidoti juos įkasant į smėlį be karstų.

Įžemyje rastos ir 9 ovalios formos, įvairaus gylio, įgilintos struktūros, užpildytos buvusiu eoliniu smėliu be jokių radinių – buvę natūralios kilmės lęšiai. Eolinį smėlį ir kapus suardžiusiuose perkasimuose (bendras storis siekia iki 2–5 m) bei virš buvusio eolinio smėlio esančiame permaišytame grunte (datuojami XX a. viduriu–XXI a.) tarp to laikmečio statybinių šiukšlių rasta ir XVI–XVII, XVIII–XIX a. keramikos šukelių, XVI a. pabaigos–XVII a. pradžios koklių fragmentėlių, stiklo ir viena 1730–1748 m. Rusijos imperijos kapeika.

Aguonų g. 10 žvalgyta sklypo R dalis – iki XX a. II pusės čia buvęs kalvos šlaitas, kuris yra vaizduojamas XIX a. pabaigos–XX a. pirmos pusės miesto planuose. Vietovės reljefas smarkiai pakeistas XX a. viduryje–II pusėje, kai

7 pav. Žvalgomo ploto 2 V dalyje, 4–5,5 m gylyje, rastas XX a. pradžios pastato cokolinės dalies fragmentas iš PV. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 7. Remnants of a basement dating to the early 20th century, unearthed in the W section of survey area 2, at a depth of 4–4.5 m, viewed from the SW.

sklypo pakraščiuose įrengta iki 9 metrų aukščio atraminė sienelė. Ją įrengus, šlaitas užpiltas iki 6,5 m storio grunto sluoksniu (tyrimų metu jo apačia nepasiekta), teritorija išlyginta panaudojant iš aplinkinių teritorijų suvežtą gruntą (6 pav.). Manytina, jog tuo laikotarpiu iš greta esančio senkapio atsidūrė ir žmonių kaulai. Vykdant žvalgymus, kaip minėta, čia rasta mažiausiai 8 individų kaulų fragmentų. Žvalgant gruntą, aptikta ir XVI–XX a. būdingų radinių: keramikos, stiklo dirbinių fragmentų ir pavienių gyvulių kauliukų. Žvalgymų metu rasta ir buvusių architektūrinių elementų – pastatų fragmentų. Ploto V dalyje, 4–5,5 m gylyje nuo paviršiaus, aptiktas vieno iš čia XX a. pradžioje statyto mūrinio pastato cokolinio aukšto fragmentas (vaizduojamas 1911, 1938 m. Vilniaus miesto planuose) (7 pav.). Valant pastato fragmentą, rasta ir to laikotarpio buitinės keramikos, viena 1869 m. Rusijos imperijos 1kapeikos moneta. Atlikus architektūrinius tyrimus nustatyta, jog fragmentas datuojamas XX a. pradžia.

Iš archeologinių tyrimų metu rastų radinių atrinkti ir inventorinti 529 radiniai. 73 ypatieji radiniai, 18 stiklinių dirbinių, 436 keramikos dirbinių fragmentai perduoti LNM. Tyrimų metu aptiktų nesuardytų žmonių kaulai palikti saugoti VU MF. Rastų suardytų žmonių palaikus, atlikus jų antropologinius tyrimus, šio straipsnio autorius perlaidojo 2024 m. balandžio 24 d. Vilniaus miesto Karveliškių kapinėse tam skirtoje kapavietėje. Gausią zooarcheologinės medžiagos analizę atliko VU BTC specialistai.

Apibendrinant 2006, 2007, 2016, 2017, 2023 m. Aguonų g. 8, 10 sklypuose vykusius tyrimus, pasakytina, kad iš viso ištirtas apie 10 391 m^2 plotas. Iš jų – detaliaisiais tyrimais 962 m^2, žvalgymų metu 9419 m^2. Nustatyta, jog ištirtame plote XV–XVI a. palaidoti mažiausiai 427 asmenų palaikai.

The Old Cemetery at 8 and 10 Aguonų Street in Vilnius

In 2023, detailed excavations covering an area of 290 m^2 were carried out at 8 Aguonų Street (SE area) and a field survey covering an area of 959 m^2 (to a depth of 5–6.5 m) was carried out at a previously unexplored part of 10 Aguonų Street (E area) in Vilnius (Fig. 1). At 8 Aguonų Street, 46 graves were identified (Fig. 2), containing a total of 54 individuals (16 males, 14 females, 16 children, 8 indeterminate). Further analysis of random bones from disturbed graves increased the total number of deceased individuals at this plot to 95. Grave goods from graves 7 and 46 (Figs. 3–5) suggest that this section of the cemetery was in use in the 15th and 16th centuries. Grave 7 contained a denar of Vytautas the Great, minted in 1392–1430, a knife, and a belt buckle; grave 46 (I) contained a 2-denar coin of Sigismund II Augustus, minted in 1570, a chain link, and several buttons. At 10 Aguonų Street, a mid- to late-20th-century fill was surveyed in the E, up to a depth of 6.5 m, yielding numerous finds from that period (Fig. 6). The W section of the plot, 4–5.5 m below the surface, revealed the remnants of a basement level of an early 20th-century building (Fig. 7).

1 pav. 1864 m. Mikolajevo planas su tyrimų vieta: 1 – šurfo 2 vieta; 2 – perkasos 1 vieta; 3 – ištirti kapai. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. Excavation area superimposed on a map of Mikolajevas dated 1864: 1 – test pit 2; 2 – trench 1; 3 – excavated graves.

Dovilas Petrulis

Kapinės Panevėžyje, Skaistakalnio gatvėje 2

2023 m. atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai Panevėžio miesto istorinėje dalyje (UK 31872) ir jos teritorijos pozonyje: Šv. Jokūbo g. 3, A. Mackevičiaus g. 18, 25, Naujamiesčio g. 12, P. Puzino g. 16, Skaistakalnio g. 2, Smėlynės g. 35, Suvalkų g. 16, Vasario 16-osios g. 39, Žiemgalių g. 7. Archeologinių tyrimų vietose numatyta įrengti vandentiekio ir nuotekų tinklus. Iš viso archeologinių tyrimų metu ištirta 12 šurfų ir 1 perkasa – iš viso 29,5 m^2 plotas. Šurfuose 1, 3–12 fiksuoti 16–78 cm storio XIX–XX a. I pusės kultūriniai sluoksniai su keramikos indų šukėmis, stikliniais buteliais ir jų duženomis, plokštinių XX a. koklių liekanomis, buitinėmis ir statybinėmis atliekomis. Įžemis šiuose šurfuose pasiektas 0,5–2,2 m gyliuose.

Skaistakalnio g. 2 šurfe 2 ištirti 2 griautiniai vaikų kapai. Nustatyta, kad mirusieji palaidoti XVIII–XIX a. II pusėje. Šalia Šv. Petro ir Povilo bažnyčios šventoriaus, buvusios Panevėžio miesto istorinės dalies Mikolajevo R dalyje, atlikti archeologiniai tyrimai patvirtino esamų kapinių vietą (1 pav.). Nustatytas 1,65 m storio XVIII–XIX a. II pusės kultūrinis sluoksnis. Šalia šios vietos 2017 m. K. Duderis atliko archeologinius tyrimus (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 713). Šurfe 3, kuris iškastas technologinės prieduobės vietoje, M. Tiškevičiaus ir Šv. Jokūbo gatvių sankryžos P pusėje, 1,8 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, perkasimo kraš-